Tasa-arvo – ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2026-2028

1 Johdanto

Tasa-arvolain 5 §:n mukaan kaikilla Suomen kouluilla ja oppilaitoksilla tulee olla oma oppilaitoskohtainen tasa-arvosuunnitelma. Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) puolestaan edellyttää, että koulutuksen järjestäjän ylläpitämillä oppilaitoksilla on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Sisä-Savon kansalaisopisto on Suonenjoen kaupungin ylläpitämä vapaan sivistystyön oppilaitos, jonka toiminta-alueena on Suonenjoen, Rautalammin, Tervon, Vesannon ja Leppävirran asukkaille. Kansalaisopisto järjestää vapaan sivistystyön lain (1765/2009) mukaisesti elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta.

Suunnitelmaa päivitetään vähintään kolmen vuoden välein, tarvittaessa useammin.

2 Lainsäädäntö suunnitelman taustalla

2.1. Tasa-arvolaki

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) astui voimaan ensimmäisen kerran vuonna 1987, ja uudistettu laki 1.1.2015 alkaen. **Lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on estää myös sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Tasa-arvolain mukaan koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen**. Oppilaitoksessa annettavan opetuksen ja käytettävän oppiaineiston on tuettava lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. Oppilaitoskohtainen suunnitelma tasa-arvon toteutumiseksi voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Tasa-arvolaki koskee myös sukupuolivähemmistöjä (esim. transsukupuoliset, muunsukupuoliset, transvestiitit ja intersukupuoliset).

Sukupuolivähemmistöihin kuuluvat voivat kohdata ongelmia opiskelussa joukkoon kuulumisessa ja tervetulleeksi tuntemisessa. Heillä voi olla myös pelkoa vähemmistöön kuulumisen esiintulosta ja sitä myöten korostuneesta asemasta sukupuolen perusteella. Käytännön tilanteet kuten sukupuolittuneiden wc-ja pesutilojen käyttö voivat vaikeuttaa opiskelua. (Mustakallio 2016.) Tasa-arvolaissa on kolmenlaisia säännöksiä: tasa-arvon edistämissäännökset, syrjinnän kiellot sekä oikeussuojaa ja valvontaa koskevat säännökset.

Oppilaitoksissa tasa-arvoa edistetään muun muassa tasa-arvosuunnitelmien avulla. Kansalaisopistojen tulee ehkäistä sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella tapahtuvaa syrjintää, sekä tehdä järjestelmällistä ja suunnitelmallista työtä sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi.

2.2 Yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan kaikkien kansalaisten tasa-arvoista kohtelua ja sitä, ettei ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eriarvoiseen asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Uudistettu laki astui voimaan 1.1.2015.

Yhdenvertaisuuslain 8 § mukaan ketään ei saa kohdella eriarvoisesti seuraavien seikkojen perusteella: ikä, alkuperä (etninen, kansallinen, yhteiskunnallinen, rotu, ihonväri), kansalaisuus, kieli, uskonto ja vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila (sekä psyykkinen että fyysinen), vammaisuus (vammaisuutta koskee velvoite kohtuullisista mukautuksista), seksuaalinen suuntautuminen, tai muu henkilöön liittyvä syy, esim. henkilön asema, varallisuus, asuinpaikka, yhdistystoiminta sekä läheiseen kohdistuva syrjintä. Läheissyrjinnällä tarkoitetaan henkilön joutumista epäedulliseen asemaan esim. perheenjäseneen tai työtoveriin kohdistuvan syrjinnän vuoksi.

Yhdenvertaisuuslain mukaan koulutuksen järjestäjän ja sen ylläpitämän oppilaitoksen tulee laatia suunnitelma yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Suunnitelmassa tulee käsitellä sekä opiskelijoiden että henkilöstön yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuuden toteutumista tulee arvioida ja ryhtyä sen mukaisesti tarvittaessa yhdenvertaisuutta edistäviin toimenpiteisiin. Lisäksi oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen tulee järjestää mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.

3 Sisä-Savon kansalaisopisto

3.1 Opisto pähkinänkuoressa

Sisä-Savon kansalaisopisto on vuonna 1947 perustettu Suonenjoen kaupungin ylläpitämä vapaan sivistystyön oppilaitos, jonka toiminta-alueena on Suonenjoki, Leppävirta, Tervo, Vesanto ja Rautalampi. Kansalaisopiston toiminta on osa alueellista lähipalvelua. Kansalaisopisto tarjoaa opetusta ensisijaisesti aikuisväestölle, mutta myös harrastustavoitteista opetusta lapsille ja nuorille. Henkilöstö koostuu rehtorista, kahdesta suunnittelijaopettajasta sekä viidestä vakituisesta opettajasta. Jokaisessa kunnassa on osastovastaava. Tuntiopettajia oli vuonna 2024 yhteensä 105 henkilöä. Toimistopalveluissa on noin 1,6 sihteeriä.

Kursseille on mahdollista ilmoittautua verkkosivuilla, puhelimitse opiston toimistoon, tai henkilökohtaisesti opiston toimistossa. Opinto-ohjelma painetaan noin 3000 kpl vuosittain ja niitä jaetaan alueen kirjastoissa, kouluissa yms. paikoissa. Opas julkaistaan myös sähköisesti opiston verkkosivuilla ja opiston sähköisessä ilmoittautumisjärjestelmässä.

Sisä-Savon kansalaisopiston toiminta-ajatuksena on tarjota matalan kynnyksen harrastus- ja oppimismahdollisuuksia itsensä kehittämiseen, henkisen, fyysisen ja sosiaalisen vireyden ylläpitämiseen resurssien puitteissa eri puolilla opistoaluetta. Koulutuksessa painottuvat taide- ja taitoaineet, kielet ja terveyttä edistävät aineet. Opiston toiminnan tarkoitus on luoda edellytykset omaehtoiselle oppimiselle ja kannustaa jatkuvaan oppimiseen kaikissa elämänvaiheissa.

Opisto pyrkii toimimaan tasa-arvoisesti mahdollistamalla sen, että kursseille voidaan osallistua sukupuolesta, asuinpaikasta, pohjakoulutuksesta ja taloudellisesta tilanteesta riippumatta. Kaikkien kurssilaisten ja henkilöstön toiveiden ja ideoiden avoin kuuntelu sekä ajan seuraaminen tukevat läpinäkyvyyden arvoa opistossa. Toiminta tukee yksilön persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ottaen tasapuolisesti huomioon eri yhteiskuntaryhmät. Opetus edistää opistossa opiskelevien hyvinvointia

ja terveyttä sekä lisää sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Se on opiskelijoiden tarpeista lähtevää, vapaaehtoista ja helposti saavutettavaa.

Sisä-Savon kansalaisopisto on mukana opintosetelitoiminnassa, Kaikukorttikokeilussa ja tarjoaa esimerkiksi alueen ukrainalaisille suomen kielen kursseja. Opiston opettajia toimii myös opettajina Harrastamisen Suomen malli -kerhoissa. Kurssitoiminta on laajaa ja erityisesti musiikin instrumenttiopetuksen ja kuvataideopetuksen kautta opiston toiminnassa on mukana paljon myös lapsia ja nuoria.

3.2 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivittäminen

Sisä-Savon kansalaisopiston tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma laaditaan koskemaan vuosia 2026-2028. Opiskelijakyselyillä halutaan selvittää jatkossa tarkemmin opiskelijoiden kokemuksia mm. yhdenvertaisuuden, saavutettavuuden ja esteettömyyden toteutumisesta. Asiakaskyselyissä tiedustellaan opiston kurssien yleistä ilmapiiriä, ryhmään kuulumisen kokemuksia, vuorovaikutuksen toteutumista sekä vaikuttamismahdollisuuksia kurssien sisältöön ja toimintaan. Opinto-ohjemaa arvioitaessa kiinnitetään huomiota mm. käytetyn kielen terminologiaan ja ymmärrettävyyteen sekä teksteissä mahdollisesti esiin tuleviin stereotyyppisiin käsityksiin tai piilovaikutuksiin.

4 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus opiskelussa ja opetuksessa

4.1 Nykytilanne

Sisä-Savon kansalaisopiston kursseille ja luennoille osallistuu vuosittain noin 2600-2800 opiskelijaa (netto-opiskelijat). Vuonna 2020 järjestettiin noin 13 800 opetustunti, joista 250 tuntia oli opetussuunnitelmaan perustuvaa lasten ja nuorten taiteen perusopetusta. Myyntipalvelukursseihin tästä tuntimäärästä meni noin 100 tuntia.

Vuonna 2025 netto-opiskelijamäärä oli noin 2650. Lukuun ei sisälly muun muassa harrastamisen Suomen malli -kerhoihin osallistuneet sekä suomen kielen kursseille osallistuneet ukrainalaiset. Arvio tästä kokonaismäärästä noin 150 osallistujaa. Vuonna 2025 järjestettiin noin 13 300 tuntia.

Opinto-ohjelma julkaistaan verkkosivuilla ja painettua opasta jaetaan muun muassa alueen kirjastoissa. Painetusta oppaasta luovutaan 2027-28 alusta alkaen. Markkinointi painottuu yhä enemmän tapahtumien, sosiaalisen median, paikalliseen markkinointiin jne.

Kansalaisopisto toteuttaa kurssipalautekyselyn vuosittain. Palautekysely kohdistuu noin 10 %:n lukuvuoden kurssitarjonnasta vastuuopettajan valitsemin perustein. Palautekysely toteutetaan anonyymisti, jolloin jokaisella kurssilaisella on mahdollisuus antaa palautetta avoimesti. Lisäksi opisto ottaa vastaan palautetta ja kurssitoiveita puhelimitse, sähköpostitse ja kasvokkain ympäri vuoden.

Tuntiopettajille tehtiin kysely 2023 opiston toimintaan liittyen. Vastauksia saatiin 63 opettajalta (kaikkiaan noin 110 opettajaa). Opetustilat arvioitiin pääasiallisesti hyviksi 4/5 (noin 50 % vastaajista). Osa piti työvälineitä osin huonokuntoisina. Talvisaikaan osassa tiloja vetoa ja kylmyyttä.

Yhteistyö opiston kanssa koettiin hyväksi (80 % vastaajista 4-5/5). Kysymys opiston toimimisesta tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti antoi noin 75% tuntiopettajista vastaukset 4 tai 5.

Kysely uusitaan vuoden 2027 alussa.

4.2 Tavoitteet

Sisä-Savon kansalaisopiston tavoitteena on tarjota jatkossakin **monipuolista koulutusta** eri väestöryhmät, taajamat, ikä ja sukupuoli huomioiden. **Palautekyselyihin** on panostettu ja panostetaan myös tulevaisuudessa ja sen avulla pyritään selvittämään erilaisia koulutustarpeita ja kiinnostuksen kohteita, ja vastaamaan niihin mahdollisuuksien mukaan. **Kurssimaksut pyritään pitämään kohtuullisina**, jotta se ei muodostuisi kurssille osallistumisen esteeksi. **Opinto-ohjelmassa** huomioidaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuus sekä teksteissä, värityksessä että kuvituksessa. Henkilöstöä tuetaan ja tarvittaessa perehdytetään tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen toimintaan opistossa. Verkkosivujen ja verkossa toimivan kurssi-ilmoittautumisalustan tekstisisällöissä kiinnitetään huomiota selkeyteen ja helposti ymmärrettävyyteen.

Kursseille voi ilmoittautua verkossa, puhelimitse ja kansalaisopiston toimistossa. Mustakallion (2016) mukaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuus kansalaisopistojen toiminnassa ei tarkoita, että kaikkia ryhmiä ja sukupuolia tulisi olla opiskelijoissa yhtä paljon. On tärkeää selvittää ja tiedostaa eri ryhmien ja sukupuolten erilaisia tarpeita ja kiinnostuksen kohteita, sekä osallistumisen esteitä ja piiloisia opintotarpeita. Myös sukupuoliroolien muutoksia tulee huomioida ja ottaa esiin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kysymyksiä opintotarjonnassa.

4.3 Toimenpiteet ja vastuutahot

Opinto-ohjelman suunnittelussa huomioidaan kunnan alueen asukkaiden osallistumismahdollisuuksia järjestämällä jatkossakin **kursseja kunnan eri taajamissa**. Taajamien kurssien toteutumisen määrää seurataan. Vuosittain toteutettavaa palautekyselyä käytetään opinto-ohjelman suunnittelun ja toiminnan kehittämisen pohjana. Opetushallituksen myöntämää opintoseteliavustusta haetaan vuosittain tukemaan ja aktivoimaan työttömien, maahanmuuttajien, eläkkeellä olevien ja ilman perusopetuksen tutkintoa olevia.

Opinto-ohjelman sisällöstä vastaavat rehtori ja ainealueiden vastuuopettajat. Opiston toiminnan kehittämisessä ovat mukana edellä mainittujen lisäksi myös toimistosihteeri sekä tuntiopettajat vaihtelevassa määrin. Tuntiopettajia perehdytetään ja opastetaan koko vakituisen henkilöstön voimin.

5. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus henkilöstössä

5.1 Nykytilanne

Sisä-Savon kansalaisopistossa on toistaiseksi voimassa olevassa työ- tai virkasuhteessa yhteensä seitsemän henkilöä. Kaikilta vakituiseen työ- tai virkasuhteeseen valituilta on vaadittu todistus terveydentilasta tehtävää vastaanotettaessa. Määräaikaisesti palkattuja sivutoimisia tuntiopettajia ja vierailevia luennoitsijoita on lukuvuosittain noin 90-110 henkilöä. Opiston viran- ja toimenhaltijoista yksi on mies. Tuntiopettajien sukupuolijakauma hieman vaihtelee lukuvuosittain. Vuonna 2022 miesten osuus oli noin viidesosa tuntiopettajista. Sukupuoli tai erilainen tausta eivät ole esteenä opettajana toimimiselle. Henkilöstöstä suurin osa on iältään keski-ikäisiä. Muutama tuntiopettajista on eläkeikäisiä ja alle 30-vuotiaita on neljä. Tuntiopettajien asuinpaikka on selvitettävissä osoitetiedoista. Tieto asuinkunnasta tarvitaan palkanlaskennan yhteydessä. Palkkaus Tasa-arvolakiin sisältyvä samapalkkaisuusperiaate on keskeisin tasa-arvon toteutumisen edellytys. Samasta ja työn keskeisiltä osiltaan samanarvoisesta työstä on maksettava sama palkka.

Sisä-Savon kansalaisopisto noudattaa palkkauksessa yhteneväisiä OVTES:n mukaisia palkkaperusteita. Kaikkien opettajien palkka maksetaan pääsääntöisesti palkkataulukon mukaisesti ja palkkataso määräytyy opettajan koulutuksen perusteella. Ainoastaan hyvin harvoissa poikkeustapauksissa sopimuspalkka voi tulla kyseeseen esim. vierailevien luennoitsijoiden palkkioissa tai kiireellisissä tuntiopettajien tehtävien hoidossa. Tällöin palkkio määräytyy luennoitsijan oman hinnoittelun perusteella. Palkkauksessa ei ole kytköksiä sukupuoleen. Myös viran-ja toimenhaltijoiden palkka maksetaan OVTES:n mukaisesti. Viran- ja toimenhaltijoiden sekä vakituisten pitkäaikaisten tuntiopettajien on mahdollista saada TVA- lisää tehtävän vaativuuden perusteella. Myöskään viran- ja toimenhaltijoiden palkkauksessa tai TVA- lisän myöntämisessä ei ole kytköksiä sukupuoleen.

Päätoiminen henkilöstö kokoontuu säännöllisesti kuukauden välein käsittelemään opiston yhteisiä ajankohtaisia asioita. Kokouksista laaditaan esityslista ja muistio, jotka toimitetaan kokoukseen kutsutuille. Tuntiopettajat kutsutaan syksyllä ennen lukuvuoden alkua yhteiseen aloitustilaisuuteen. Kaikille opettajille jaetaan lukuvuoden alussa tuntiopettajan opas, johon on koottu keskeistä tietoa työsuhteesta ja opiston käytännön asioista.

Rehtori tiedottaa kaikkia opettajia säännöllisesti lukuvuodessa ajankohtaisista ja huomioitavista asioista. Muissa kunnan tiloissa opettavat ohjeistetaan yleisillä kunnan turvallisuusohjeilla.

5.2 Tavoitteet

Rekrytoinnin ensisijaisena tavoitteena on laadukkaan ja monipuolisen opetustarjonnan takaaminen. Henkilöstön moninaisuus ja tasa-arvoisuus niin iän, sukupuolen kuin kansalaisuudenkin suhteen edistää myös opiskelijakunnan moninaisuutta. Palkkaus Opetustehtävässä toimivan henkilöstön palkkaus perustuu OVTES:n perusteisiin myös jatkossa. Palkkaus pidetään tasa-arvoisena ja samanlaisena henkilöstä riippumatta. Sopimuspalkkoja voidaan käyttää satunnaisissa erityistilanteissa esim. luennoitsijoiden palkkauksessa.

Koko henkilöstön työhyvinvoinnista ja ammattitaidosta huolehditaan parhaalla mahdollisella tavalla. Esimerkkeinä mainittakoon uusien opettajien perehdytys, aktiivinen ja säännöllinen tiedottaminen sekä kouluttautumisen mahdollistaminen. Myös elämäntilanne ja sen tuomat muutokset huomioidaan opetustyötä suunniteltaessa. Työkykyä tuetaan kokonaisvaltaisesti. Tavoitteena on, että koko henkilöstö kokee tulevansa kohdelluiksi hyvin ja tasapuolisesti. Tuntiopettajille laaditaan ja toimitetaan turvallisuusohjeistus, josta löytyy keskeisimmät turvallisuustiedot jokaisesta kansalaisopiston toimipisteestä.

5.3 Toimenpiteet ja vastuutahot Rekrytointi

Suonenjoen kaupungin hallintosäännön mukaan virat ja toimet täytetään hakumenettelyn kautta. Virkasuhteeseen voidaan ottaa ilman hakumenettelyä kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain 4 § 3 momentin mukaisilla perusteilla. Henkilö voidaan ottaa ilman hakumenettelyä sellaiseen työsopimussuhteiseen toimeen, jota vastaavia tehtäviä hän on hoitanut kunnassa vähintään vuoden yhtäjaksoisesti.

Tuntiopettajia palkataan aina tarpeen mukaan. Rekrytoinnissa huomioidaan opiston pyrkimys mahdollisimman monipuoliseen, laadukkaaseen ja alueen tarpeita laajasti kattavan kurssivalikoimaan. Tuntiopettajien rekrytoinnista vastaavat rehtori sekä ainealueiden vastuuopettajat. Palkkauksessa noudatetaan OVTES:n mukaisia koulutukseen pohjautuvia perusteita. Sopimuspalkkausta voidaan käyttää satunnaisissa erityistilanteissa esim. luennoitsijoiden palkkauksessa.

Asetettuihin tavoitteisiin tähdätään huolellisella perehdytyksellä, aktiivisella ja säännöllisellä tiedottamisella sekä kouluttautumisen mahdollistamisella käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Päätoimisen henkilöstön osalta seurataan kunnan työhyvinvointikyselyn tuloksia ja reagoidaan niihin tarpeen mukaan.

Tuntiopettajien kanssa käydään palautekeskusteluja lukuvuosittain ja lisäksi toteutetaan 2-3 välein kaikkia tuntiopettajia koskeva palautekysely. Viimeisin on tehty kaikille vuonna 2023. Palautekyselyn tuloksiin reagoidaan tarpeen mukaisesti. Vastuu toimenpiteistä on rehtorilla, ainealueiden vastuuopettajilla ja toimistohenkilökunnalla.

6 Arviointi

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista, kehittymistä ja suunniteltuja toimenpiteitä arvioidaan vuosittain päätoimisen henkilöstön kehittämispäivillä. Arvioinnin tukena käytetään saatua palautetta sekä palautekyselyjen tuloksia. Laajempi suunnitelman arviointityö tehdään suunnitelmakauden päättyessä, seuraaville vuosille laadittavan suunnitelman yhteydessä. Mikäli toimintaympäristössä tapahtuu suunnitelman voimassaolokauden aikana merkittäviä muutoksia, on suunnitelmaa syytä päivittää tai muokata jo aiemmin, ennen sen voimassaolon päättymistä.

Lähteet

Laki vapaasta sivistystyöstä

Sisä-Savon kansalaisopiston toimintakertomus 2023

Mustakallio, Sinikka: Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma kansalais/ kansanopistossa

Tasa-arvolaki

Yhdenvertaisuuden arvioinnin työkalu (Yhdenvertaisuus.fi)

Yhdenvertaisuuslaki